

Болгарова Н.К.,

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії НУБіП України

bolgarovva@gmail.com

Паневник Т.М.,

к.е.н., доцент, кафедри прикладної економіки

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

panevnik.tetiana@gmail.com

ОСНОВНІ АСПЕКТИ АКТИВІЗАЦІЇ СЕРЕДОВИЩА ВІДКРИТИХ ІННОВАЦІЙ

MAIN ASPECTS OF ACTIVATING THE ENVIRONMENT OF OPEN INNOVATION

Анотація. Обґрунтовано необхідність впровадження та поширення відкритих інновацій з метою формування сучасних інноваційних систем. Визначено чинники, що впливають на поширення відкритих інновацій. Розглянуто основні суб'єкти середовища відкритих інновацій, що сприяють формуванню сучасних інноваційних систем. Окреслено наслідки розвитку середовища відкритих інновацій. Запропоновано основні заходи активізації середовища відкритих інновацій у вітчизняній економіці.

Abstract. The necessity of introduction and dissemination of open innovations for the purpose of formation of modern innovation systems is substantiated. The factors influencing the spread of open innovations are identified. The main subjects of the open innovation environment, which contribute to the formation of modern innovation systems, are considered. The consequences of the development of the open innovation environment are outlined. The main measures of activating the environment of open innovations in the domestic economy are offered.

Соціально-економічні трансформаційні процеси призводять до використання нових механізмів реалізації інноваційної діяльності та появи нових підходів до формування, впровадження та поширення нових знань. Посилюється необхідність переходу на інноваційний шлях розвитку. Висока вартість наукових досліджень та їх реалізації зумовлює доцільність залучення партнерів для здійснення інноваційної діяльності. Відкритість дозволяє стати учасником інноваційної системи суттєво ширшому колу бажаючих та вдало реалізувати свій новаторський потенціал. Метою дослідження є пошук основних чинників та заходів активізації середовища відкритих інновацій у вітчизняній економіці.

В сучасних умовах інноваційна діяльність набуває ознак відкритості, оскільки все більше поширюється співпраця із зовнішніми партнерами, науковими установами, постачальниками та споживачами. Саме це розширює можливості доступу до інноваційного продукту та сприяє розвитку середовища відкритих інновацій, яке суттєво розширює базу для формування як інноваційних систем в цілому так і нових ідей та технологій зокрема.

Термін “відкриті інновації” ввів у науковий обіг Г. Чесбро. Він визначає відкриті інновації – як “цінні ідеї, які можуть надходити як з самої компанії, так і ззовні та можуть надаватися на ринку в результаті як дій самої компанії, так і інших структур” [1].

Такі інноваційні стратегії підвищують рівень адаптивності до зовнішніх змін, призводять до економічного зростання, надають нові можливості та знижують ризики.

Під терміном “відкриті інновації” ми розуміємо – сукупність (систему) цільових інноваційних потоків інформації як з внутрішніх так і зі зовнішніх джерел, залучених за принципом кооперації та створенням інноваційної системи задля активізації та підвищення ефективності інноваційних процесів.

Важливою умовою формування сучасних інноваційних систем є створення середовища відкритих інновацій. Основними суб’єктами в даному середовищі можуть бути:

- підприємства, організації, приватні підприємці, фізичні особи, що створюють та реалізують інновації, здійснюють науково-дослідну та дослідно-конструкторську діяльність;
- органи державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють регулювання інноваційної діяльності;
- спеціальні органи інноваційної інфраструктури, задіяні в інноваційних процесах (бізнес-інкубатори, технопарки, технополіси, венчурні фонди тощо);
- громадські організації та їх об’єднання, професійні саморегулювні організації, що захищають інтереси учасників інноваційних процесів;
- замовники інноваційної продукції;
- власники об’єктів інтелектуальної власності, що використовується в процесі інноваційної діяльності;
- інвестори.

Вважаємо, що основними чинниками, які сприятимуть поширенню відкритих інновацій є:

- сприятливий інституційний клімат;
- розвинена інформаційно-комунікаційна інфраструктура;
- ефективні регуляторні механізми;
- формування сприятливого бізнес-середовища;
- кооперація з зовнішніми учасниками інноваційної системи;
- партнерство з глобальними R&D компаніями;
- співпраця з університетами та науковими установами;
- високотехнологічний імпорт;
- залучення венчурного інвестування.

Відповідно до даних Державної служби статистики України частка кількості інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств у 2016 р. – 18,9%, тоді як у 2020 р. складала 16,8 %.

При цьому витрати на інновації скоротилися за цей період з 23229,5 до 14406,9 млн. грн.

Разом з тим НДР, виконані власними силами у 2016 р. складала 8,9% до загального обсягу витрат на інновації, а у 2020 р. – 18,4%. НДР, виконані іншими підприємствами відповідно 1,7% та 5,8 % [2].

Таким чином, на сьогоднішній день в Україні домінує закрита модель інновацій, що зумовлює сповільнення розвитку інноваційних процесів та подальше технологічне й економічне відставання від високорозвинених країн.

В цих умовах необхідність формування відкритих систем як середовища інновацій набуває все більшого значення.

Це зумовлює необхідність активізації долучення вітчизняних суб'єктів господарювання до практики відкритих інновацій. В Україні частка кількості інноваційно активних підприємств, залучених до інноваційного співробітництва (% до загальної кількості інноваційно активних підприємств) у 2014-2016 рр. становила 34,4%, а вже у 2016-2018 рр. 58,3%. Отже, сучасні моделі розвитку інноваційних систем пріоритетне значення надають стратегічній інтеграції. Що підтверджує поступовий перехід до нових відкритих інноваційних систем та пошук перспективних інноваційних взаємодій в зовнішньому середовищі.

Найбільш поширеним є співробітництво з постачальниками обладнання, матеріалів, компонентів, програмного забезпечення. Достатньо високою є частка інноваційного співробітництва в межах підприємств (31,1%), співробітництво з клієнтами становить 16,4%. Незначна кількість інноваційних підприємств співпрацює із закладами вищої освіти – лише 5,8% та з науковими установами – 9,6% [3].

Виходячи з вищезазначеного виникає необхідність розвитку середовища відкритих інновацій на основі посилення взаємодії його учасників. Активізація економічних взаємодій зумовлює зміни характеру організації інноваційного середовища, що сприяє формуванню інноваційних систем. Отже, учасники інноваційних систем поєднують свої ресурси на взаємовигідних умовах, працюють за принципом кооперації для спільного досягнення інноваційних результатів.

Вони створюють цінність, яку самотійно не міг би створити жоден із них. Такий розвиток середовища відкритих інновацій суттєво розширює можливості для формування як інноваційних систем в цілому так і нових технологій зокрема.

Щодо можливих шляхів формування потужної інноваційної системи України на принципах моделі відкритих інновацій, доцільно реалізовувати цілий ряд заходів:

- забезпечення розвитку високотехнологічних конкурентоспроможних виробництв з урахуванням особливостей створення доданої вартості по всьому інноваційному ланцюгу (від фундаментальної науки до комерціалізації, впровадження на виробництві та виходу на ринки);
- інституційна та фінансова підтримка розвитку інноваційних процесів та продуктів, інноваційної інфраструктури;
- сприяння виходу на зовнішні ринки товарів та послуг з високою часткою валової доданої вартості тощо;
- запровадження додаткових інструментів для охоплення більшої кількості бенефіціарів [4];
- вдосконалення законодавства в сфері захисту інтелектуальної власності;

- державна політика в області інновацій повинна прийняти системний характер;
- активна підтримка не тільки великих корпорацій, але і початківців, в тому числі стартапів, наявність яких є необхідною у моделі відкритих інновацій;
- сприяння комерціалізації наукових розробок і досліджень серед університетів та приватного сектору.

Таким чином, розвиток відкритих інновацій вносить прискорює перехід до наступного технологічного укладу, оскільки знижуються витрати і терміни на розробку інновацій, зростає число інноваційних ідей. А головне, що відбуваються процеси впливають на формування споживача «інноваційного типу». Взаємодія вітчизняних інноваційних підприємств із зарубіжними як модель відкритих інновацій – це можливість для активного обміну знаннями, досвідом і компетенціями. Останнім часом все більше відбувається поступовий перехід до нових, відкритих форм інноваційного розвитку, який є передумовою конкурентоздатності в постіндустріальному суспільстві. Активний пошук інноваційних ідей та проектів у зовнішньому середовищі, їх спільне створення та впровадження на основі партнерських взаємовідносин є передумовою подальшого інтенсивного розвитку та підвищення ефективності.

Література

1. H. Chesbrough. Open Innovation. The New Imperative for Creating and Profiting from Technology. 2003.
2. Державна служба статистики України – URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Наукова та інноваційна діяльність України у 2016 році: стат. зб. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – С. 76. – URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
4. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науковоаналітична записка / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.К.Кваша та ін. – К.: УкрІНТЕІ, 2021. – 39 с. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2021/06/23/AZ.nauka.innovatsiyi.2020-29.06.2021.pdf> (дата звернення: 25.05.2022)